



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



№1
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 612 sahifa,
5-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Talabalarda tolerantlikni shakllantirish zarurati va samaradorligi.....	28
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Muhandislik grafikasi bo'yicha raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini yaratish	34
Axmatova Asila Akmaljon qizi	
Investigation on the Efficacy of Pedagogical Approaches in Virtual Learning	37
Burkhonova Zarafuz Qobilovna, Makhmudov Shaxboz Muzzafarovich	
The Role of Input And Interaction in Second Language Acquisition.....	40
Dilorom Poyonova	
Muhandislik yo'nalishida kartografiya fanini integratsiyalashgan holda o'qitish	45
Kazakbayeva Muxabbat Turabayevna	
Incorporation of Moocs Into the Digital Educational Framework for the Development of Professional Speech Culture.....	49
Kudrat-Zoda Kamola Alisherovna	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	52
Makhmudova Ugliy Baxtiyarovna	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish	57
Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinova	
Transformatsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish.....	61
Mirzayeva Ziyoda Uktamjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish	65
Qurbonboyeva Gulnoza Mahmud qizi	
An Online Service that Integrates Up-To-Date Content From Well-Known Mooc Platforms	68
Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Abdurahmonova Osiyo Jahongirovna	
The Fourth Phase of Distance Education: Integrated Technologies and Moocs	71
Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, TaranenkoTatyana Viktorovna	
Gamifikatsiya orqali iqtidorli o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish	74
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Xaytbayeva Malika Qobil qizi	
Boshlang'ich ta'lim fanlarini didaktik o'yinlar orqali tushuntirish	77
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Shomaxsudova Diyora Dilshod qizi	
O'smirlar orasida alkogolizm, giyohvandlik va toksikomaniya profilaktikasi	80
Sh. F. Mustafayeva	
Educational Physics Experiments: Methods and Didactic Strategies for Developing Critical Thinking in Students	85
Turayev Alimjan Bahriddinovich	
The Problems of Remote Learning Technology and Global Trends in University Education Development.....	88
Tursunov Begzod Sherzodovich, Shukurova Madina	
A Case Study of Humanities Disciplines Using Massive Open Online Courses as a Resource for Blended Learning	91
Tursunov Begzod Sherzodovich, Eshkabilov Kodirali Davlatmuratovich	
Modern Education and Training Practices for Future Dentists	94
Turumova Marjona Bahodirovna	
Kommunikativ yondashuv asosida nutqiy kompetensiyani shakllantirish.....	98
Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna	



Maktabgacha ta'lim jarayonida mutaxassislik fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar: amaliy muammolar va ularning innovatsion yechimlari	102
<i>Xabibulayeva Shaxrizoda O'ktam qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarda nutq o'stirish darslari orqali Soft Skills ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy pedagogik psixologik asoslari	106
<i>Xoldarova Mubina Qudratbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhit va uning turlari	110
<i>Xolmirzayeva O'g'iloy Murotali qizi</i>	
Развитие компетенций студентов-биологов в изучении языков	114
<i>Абдуллаева Нигора Курбановна</i>	
Формирование интереса и повышение эффективности школьного урока физической культуры	118
<i>Мукимов Олим Эргашевич</i>	
Incorporation of Massive Open Online Courses Into the Higher Education Framework	122
<i>Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Nasrullayev Javlonbek Tal'atjonovich</i>	
Совершенствование инновационной методики социально-педагогической деятельности будущих педагогов в полилингвальной среде с использованием искусственного интеллекта	125
<i>Хужаниязова Гузаль Юлдашевна</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini xalq og'zaki ijodi asosida rivojlantirish	130
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'rganiladigan nostandart masalalar	133
<i>Karimova Kunduz Ruzibayevna, Yo'ldosheva Tojigul Ulug'bek qizi</i>	
Video-marketingning iste'molchilar jalb qilinishiga ta'siri: Tiktok va Youtube misolida.....	138
<i>Rustamova Ma'mura Asqar qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv jarayonlarini diagnostika qilish	141
<i>Shorustamboyeva Shahnoza Ulug'bekovna</i>	
The use of Visualization Technology as a New Trend in Teaching the English Language	144
<i>Tursunoy Ortiqova</i>	
Didaktik drama asosida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda narrativ yondashuvning asosiy tushunchalari tahlili	149
<i>Xolbayeva Dildora Azizovna, Sadiyeva Shaxnoza Xusanovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini o'qitishda work-based learning metodikasini qo'llash ..	153
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Bo'lajak shifokorlarni tibbiy amaliyotga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	156
<i>Murtazayeva Nasiba Komiljonovna</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish	159
<i>Xusnidinova Saodat</i>	
Muloqot madaniyati asosida liderlik fazilatlarini shakllantirishning samarali usullari	163
<i>Djumayeva Dildora Isroilovna</i>	
Integrating Quizlet, Kahoot, and Padlet Into Vocabulary Instruction: An Experimental Study With Undergraduate Philology Students.....	167
<i>Inoyatova Umida Boxadir qizi</i>	
Advantages and Disadvantages of Teaching Students Via Competent Based Approach in Order to Improve Their Listening and Speaking in Finland	171
<i>Abdukhakimova Kamola Akmalovna, Rahmatova Mohijahon Ahmad qizi</i>	
Kimyo ta'limida iqlim o'zgarishlariga oid ilmiy ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish	175
<i>Akbarova Saidaxon Rustamovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'limida pediatriya talabalari klinik fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta'lim metodlarining roli.....	180
<i>Atadjanova Shaira Xalilovna, Umardulov Muxtorali Islomkulovich</i>	

Individual ta'lim muhiti asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashni takomillashtirish.....	185
<i>Azamatova Dildora Shuxrat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim-tarbiya tizimida raqamli ta'limni joriy etishning innovatsion yondashuvlari va samaradorlik omili.....	189
<i>Babayeva Dilnoz Xaydarovna</i>	
O'qish savodxonligini oshirishda xalqaro tadqiqotlarning o'rni (PISA va PIRLS)	192
<i>Barakayeva Shahnoza Fazliddin qizi</i>	
Yosh rahbarlarda boshqaruv stressining namoyon bo'lishi va boshqaruv faoliyatiga moslashuv muammolari: ta'lim tizimi sharoitida psixologik holat tahlili.....	195
<i>Djavgarova Dilfuza Shuxrat qizi</i>	
Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlardan foydalanish asosida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish strategiyalari.....	199
<i>Duvlayeva Nozigul Xolmuxammad qizi</i>	
Enhancing English Learners' Pronunciation Through AI-Based Language Applications.....	203
<i>Egamova Munisa Khakim kizi</i>	
Maktab ta'lim tizimining dars jarayonlarida elektron qo'llanmalardan samarali foydalanish.....	208
<i>Kodirov Akbar Shuxratovich</i>	
Improving the Methodology of Teaching Biochemistry in Medical Higher Education Institutions Through Virtual Laboratory Tools	213
<i>Mamadaliyeva Zarina Rakhmat kizi</i>	
O'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosining nazariy-metodologik asoslari.....	218
<i>Mirsidikova Aziza Mirvohidovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sog'lom turmush tarzini tashkil etishning nazariy asoslari	221
<i>Muxtorova Xusnidaxon Abdug'oprovna</i>	
Improving the Theoretical and Methodological Foundations for Integrating Generative Artificial Intelligence Technologies Into English Language Teaching in Higher Education	226
<i>Nigmatova Nozimakhon Ulugbek kizi</i>	
Maktabgacha ta'lim va oila hamkorligi: zamonaviy yondashuvlar va ilmiy asoslar.....	229
<i>Omondavlatova Diyora Otabekovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida iqtidorli talabalarning ilmiy va ijodiy kompetensiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan axborot tizimini yaratish	233
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Ro'zimatova Saidaxon Abdivoixid qizi</i>	
O'quvchilarni o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash pedagogik muammo sifatida.....	237
<i>Qodirqulov Nodirbek Hamroqul o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarning kasbiy, madaniy va kommunikativ faoliyatlarini samarali tashkil etish	242
<i>Qurbonova G. M.</i>	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida refleksiv yondashuvning metodologik asoslari	245
<i>Raxmatova Shaxnoza Oybek qizi</i>	
Inkluziv ta'limda pedagogik diagnostika: maxsus ehtiyojli o'quvchilarning o'quv yutuqlarini baholash	248
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	252
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	254
<i>Shaymatova Aziza</i>	
Dasturiy-metodik majmuani ishlab chiqish bosqichlari hamda pedagogik talablar.....	259
<i>Soliyeva Gavharoy Yodgorjon qizi</i>	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda pedagogik metod va o'yinlarning samaradorligi	265
<i>Suyarova Orzigul Sodiq qizi</i>	



Yoshlarni nikohga tayyorlashda shaxsiy omillar va psixologik yetuklik.....	269
To'xtamatova Nargizaxon Abdullayevna, Buranova Sevra Sa'dullayevna	
O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlarning liderlik kompetensiyalarining hozirgi holatini diagnostika qilish	273
Taylakova Dilnoza Norbekovna, Latifova Mavjuda Xurramovna	
Ta'limga o'qib tushinishni sun'iy intellekt bilan integratsiya qilish imkoniyatlari va pedagogik strategiyalari.....	276
Umarov Bahrom Norboyevich	
Talabalar mobilligi jarayonida pedagogik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari.....	281
Xabibullayev Alimardon Xidoyatillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning roli va ahamiyati.....	286
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Boshlang'ich sinflarda chet tilini o'rganishning ahamiyati va undagi zamonaviy yondashuvlar	289
Yoqubjonova Mohlaroyim Abdumalik qizi	
O'smir shaxsida refleksiyani shakllanishida ota-ona munosabatlarning ta'siri	292
Yulchiboyeva Dilfuza Ergashevna	
Boshlang'ich ta'limda geymifikatsiya orqali til kompetentligini rivojlantirish.....	297
Zokirova Sohba Muxtoraliyevna, Nurmuhamedova Dilshoda Zaynobiddin qizi	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	302
Журабекова Хабиба Мадаминовна	
Ortodontiyada mioterapiya: miogimnastik dentoalveolyar apparatlarni qo'llashning taqqoslama tavsifi	305
Tursunov Begzod Sherzodovich, Sayfulayeva Aziza Anvarovna	
Музейная педагогика на уроках воспитания в средней школе: методика включения музейных практик в процесс обучения и воспитания подростков	308
Умрихина Виктория Игоревна	
21St Century Dental Innovation Technologies: An Overview	314
Khojimurodov Burkhon Ravshanovich	
Цели и задачи педагогических систем, основанных на конструктивизме в общеобразовательных школах	317
Шарипова Шахноза Шавкат кизи	
Способы повышения мотивации учащихся при изучении русского языка.....	321
Эшонкулов Хамрокул Маматкулович	
Yosh sportchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishda funksional mashqlarning ahamiyati.....	326
Aminov Botir Umidovich	
Nutqiy faoliyatda fikr va til tizimlari.....	330
Axmedova Muyassar Xadimatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy tilni o'rgatish psixologiyasi	333
Axmedova Muyassar Xadimatovna, Halimova Gulasal Xamroqulovna	
10–12 yoshli tennischilarda texnik tayyorgarlik samaradorligini oshirish uslubiyati	336
Axmedova Nafisa Isaxodjayevna	
Bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarini shakllantirish masalalarining ilmiy tadqiqi.....	340
Axunbabayeva Shaxnoza Shuxratovna	
Musobaqa oldi bosqichida tennischilarning maxsus jismoniy sifatlarini kompleks mashqlar yordamida rivojlantirish uslubiyati.....	345
Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuv	349
Choriyeva Durdona Anvarovna, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi	
Xorij olimlari tadqiqotlarida mustaqillik sifatini rivojlantirishga oid yondashuvlar	354
D. A. Saliyeva	
Milliy adabiyot namunalari yordamida talabalar tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	358
Erallyeva Dilnoza Oybek qizi	

Oliy ta'lim tizimida tyutorlik institutini rivojlantirishning dolzarb masalalari	362
<i>Kandaxarov Zafar Ishratovich, Tajibayeva Komila Taxirjonovna</i>	
Integrating Communicative and Task-Based Approaches in English Language Teaching Within a Learner-Centered Framework	366
<i>Madinabonu Farkhodova</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ijobiy munosabatlarni shakllantirish usullarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	370
<i>Mirsaitova Guzal Baxodirovna</i>	
Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	373
<i>Mamatova Dilnoza Bekpo'latovna</i>	
7-sinf biologiya kursini o'qitishda o'quvchilarning metodologik savodxonligini shakllantirish	377
<i>Mirzayeva Nigoraxon Ibrohimjon qizi, Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li</i>	
10–12 yoshli belbog'li kurashchilarini o'quv-mashg'ulot jarayonida koordinatsion qobiliyatlarni takomillashtirish	380
<i>Mirzoqulov Sh. A.</i>	
Pedagog xodimlarning malaka-mahoratini oshirish – samaradorlik omili	384
<i>Musurmonova Mariya Burxonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligini tizimli yondashuv asosida boshqarishning pedagogik mexanizmlari	387
<i>Muxamatova Gulmira Erkinjon qizi</i>	
Zamonaviy o'zbek tilida so'z tartibi va sintaksis xususiyatlari	392
<i>Narimova Gulnora Abdumannonova</i>	
Ilmiy va innovatsion boshqaruv yondashuvlari orqali o'quv jarayoni samaradorligini oshirish texnologiyalari	396
<i>Norbo'tayev Baxtiyor Abduraximovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida algebraik fikrlashni rivojlantirishda mental arifmetikaning o'rni va roli	400
<i>Nurillayev Samad Safarovich, Qodirova Nilufar</i>	
Bolalarning sportga oid ta'lim-tarbiya madaniyatini shakllantirish omillari va yo'nalishlari	405
<i>Ochilov Jonibek Abdo'xomid o'g'li, Rishad Badayev</i>	
Raqamli ta'lim jarayonida pedagoglarning AKT va media savodxonligini oshirish bo'yicha samarali metodik yondashuvlar	408
<i>Rashidov Sherzod Abdirayimovich</i>	
Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilarning ona tiliga doir bilimlarini mustahkamlash	413
<i>Raxmataliyev Sherzod</i>	
Bosh harflar ramzga aylanganda: monogrammaning zamonaviy grafik dizayndagi ahamiyati	416
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Ta'limning raqamli transformatsiyasi sharoitida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini faollashtirish usullari	420
<i>Xakimova Yoqutxon Toxirjon qizi, Tursunova Saida Soliyevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida noverbal muloqot kompetensiyasini shakllantirish metodlari	423
<i>Xolmo'minova Bahora Abdujalolovna</i>	
Frustratsiya holatining psixologik mohiyati va uni yengish mexanizmlari	426
<i>Y. E. Sobirov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ertaklarni hikoya qilishda motiv va syujetning tarbiyaviy ahamiyati ("Pahlovon Rustam" ertagi misolida)	430
<i>Zulayxo Nazarova, Farangiz Mardiyeva</i>	
Oliy ta'lim muassasalarining rasmiy veb saytlari sifatini oshirishda sun'iy intellektdan neft va gaz sohasida foydalanish muammolari	433
<i>Tajetdinova Gulnara Abatbay qizi</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	437
<i>Шадиева Нигора Шариповна, Нуруллоева Нилуфар Рузимбоевна</i>	



Ilk yoshdagi bolalar nutqi rivojlanishini psixologik xususiyatlari.....	442
<i>Axmedova Muyassar Xadimatovna, Rajabova Sarvinoz Raxmon qizi</i>	
O'quvchilarda mustaqil ta'lim faoliyatini shakllantirishda kognitiv va metakognitiv strategiyalarning o'zaro integratsiyasi	445
<i>Boymonov Hoshim Isroilovich</i>	
Socio-Psychological Characteristics of the Impact of Social Stigma on the Psycho-Emotional State of Women Experienced in Domestic Violence	449
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna</i>	
Interfaol o'qitish metodlari orqali o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatni rivojlantirish texnologiyasi.....	452
<i>Jalilova Sevinch Shuhrat qizi</i>	
Akmeologik yodashuv asosida o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasi.....	455
<i>Kuchkorova Ozoda G'ayrat qizi</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarliklari	459
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Psixokorreksiya va psixodiagnostikada proektiv metodning qo'llanishi.....	462
<i>Narbasheva Mexri Achilovna, Odinayeva Farangiz Ilxombek qizi</i>	
Talabalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik jihatlari	465
<i>Safayev Nuriddin Salixovich</i>	
Bolalar nutqini o'stirish jarayonida milliy tarbiyani yo'lga qo'yishning pedagogik imkoniyatlari	469
<i>Valijon Qodirov, Umarova Mubina Ziyoyidin qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik rivojlanishining psixologik-pedagogik xususiyatlari.....	473
<i>Xolboyeva Gulnora Ulashovna, Hamidova Anisa Olimovna</i>	
O'quvchilarning informatika va axborot texnologiyalari fanidan mustaqil o'quv faoliyati natijalarini baholash metodikasi (IIV akademik litseylarida iivakademik.uz veb-platformasi misolida).....	476
<i>Axmedov Yodgorbek Olimjonovich</i>	
Влияние цифровых технологий на современное общество.....	482
<i>Абдукаримова Шахноза Набиевна</i>	
Mantiqiy tafakkurning falsafiy asoslari va zamonaviy tafakkur turlari (kliplik, tanqidiy, kreativ tafakkur va boshqalar)	485
<i>Jo'rayev Shuhratbek Maxamadaliyevich</i>	
Aralash ta'lim (blended learning) texnologiyasidan foydalanish orqali tasviriy san'at darslarini samarali tashkil etish.....	488
<i>Olimov Anvarjon Mamirovich</i>	
Biblioterapiyani bolalarga singdirishda o'qituvchining tashkilotchiligi	491
<i>Djabborov Ma'sud, Norova Maftuna Karimovna</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarlik jihatlari tahlili.....	493
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Raqamli muhitda ta'lim sifati nazoratini boshqarish mexanizmlarining nazariy asoslari.....	496
<i>Sattoriy Shohruh Abdijabbor o'g'li</i>	
O'zbekiston tarixidagi zamonaviy jarayonlarni falsafiy tahlil asosida o'qitish: nazariy va metodologik yondashuvlar	500
<i>Abdullayeva Asila Abdulxodiyevna</i>	
Methods for Enhancing English Speaking Skills in the Classroom	504
<i>F. Kh. Eshboyeva, Mamayusupova Nihola Ulugbek kizi</i>	
Jamiyatdagi o'zgarishlar va til rivoji	509
<i>Igamnazarova Nafisa Saidnazarovna</i>	
Ta'lim sifati oshirishda fanlararo integratsiyaning dolzarbligi va ahamiyati.....	514
<i>Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna</i>	
Sociocultural Factors Influencing Language Learning Among Central Asian Students.....	519
<i>Mamataliyev Davronbek</i>	
IB kelajak ta'limining asosiy jihatlari	523
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	

O'qish savodxonligi mashg'ulotlarida ertak va maqollardan foydalanish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	528
N. Q. Olimova, X. Xamidova	
Pedagoglarda frustratsion tolerantlik bo'yicha tafovutlarning ifodalanishi	532
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li	
Gamifikatsiya texnologiyasining boshlang'ich ta'limdagi pedagogik samaradorligi	538
Nurniyazova Albinaxan Saparniyazovna	
Teatr pedagogikasining bo'lajak tarbiyachilar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	542
Nurova Rohila Ismoil qizi	
Bolalar kvazimuloqotining psixolingvistik xususiyatlari	547
Yuldasheva Dilafuz Maxamadaliyevna	
Педагогические условия формирования у старших дошкольников основ экономической культуры ..	550
Жураева Наргиза Таировна, Азимова Махбуба Хасановна	
Развитие лексико-грамматического строя речи у детей старшего дошкольного возраста в проектной деятельности	553
Жураева Наргиза Таировна, Алимова Зилола Закировна	
Обогащение представлений старших дошкольников о разных странах мира в детской проектной деятельности	556
Жураева Наргиза Таировна, Дониёрова Шахзода Зафаровна	
Использования дидактических игр для развития коммуникативных умений в группе детей старшего дошкольного возраста	560
Жураева Наргиза Таировна, Рахманова Гуласал Рахматуллаевна	
Развитие творческих способностей дошкольников средствами музыкального фольклора	564
Жураева Наргиза Таировна, Хашимова Хилола Абдусаттаровна	
Karalli va takroriy limitlar orasidagi bog'liq	568
Mambetturdiyev Muxammedali	
Современные заимствования в русском языке (названия фаст-фуда)	572
Рабиева Рухшона Бобожоновна	
качественное высшее образование - основа инновационного прогресса Узбекистана	576
Расулов Илхом Инамович	
Texnologiyalar yordamida og'zaki tarjimani takomillashtirish: AI va avtomatik translyatsiya tizimlarining imkoniyatlari	580
Rajabova Umida Rajab qizi	
Kompyuter grafikasi vositalari yordamida ta'lim jarayonini tashkil etishning pedagogik asoslari	583
Ergasheva Dilafuz Chori qizi	
A Conceptual Teacher Digital Competence Model for Vocational Education	587
Alisher Jumanov, Guloyim Rakhimboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentligi tushunchasi	591
Sa'dullayeva Nafisa Ilhomjon qizi, Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalar iqtidorini rivojlantirish muammosining pedagogik-psixologik talqini	594
Sapayeva Gulnoz Azimbayevna	
Zamonaviy va an'anaviy tarbiya uslublarining maktabgacha yoshdagi bolalarga psixologik ta'siri. O'zbekiston oilalarida qiyosiy tahlil	600
Tursunova Aziza Ixtiyorovna	
Tarbiyachi faoliyatida tarbiyalanuvchi shaxsni rivojlantirishning zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuvlari	603
Yusupova Vasila Yangibayevna	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	606
Журабекова Хабиба Мадаминовна	
Boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar	609
O'rmonov Elmurod Mamasoliyevich	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR IQTIDORINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOSINING PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK TALQINI

Sapayeva Gulnoz Azimbayevna

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtidor fenomenining pedagogik-psixologik mohiyati, uning aniqlanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda iqtidor va iste'dod tushunchalarining mazmuniy farqlari, ularning o'zaro bog'liqligi hamda rivojlanish darajalari pedagogika va psixologiya fanlari nuqtayi nazaridan yoritilgan. Biologik, ijtimoiy va faoliyatli yondashuvlar asosida iqtidor muammosiga oid mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilinib, faoliyatli yondashuvning maktabgacha ta'lim amaliyotidagi ustun jihatlari asoslab berilgan. Maqolada maktabgacha yosh davrining psixologik xususiyatlari, bolaning individual-psixologik omillari (qiziqish, ehtiyoj, motivatsiya), ijtimoiy muhit (oila, maktabgacha ta'lim tashkiloti, tengdoshlar) hamda tarbiyachi faoliyatining iqtidor rivojiga ta'siri keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh, iqtidor, iste'dod, iqtidorli bolalar, faoliyatli yondashuv, pedagogik-psixologik omillar, individual rivojlanish, ta'lim muhiti, tarbiyachi faoliyati, ijtimoiy muhit.

Abstract: The article provides a scientific analysis of the phenomenon of giftedness in preschool children and the factors influencing its identification and development from pedagogical and psychological perspectives. The conceptual differences between giftedness and talent, their interrelation, and levels of development are examined within the framework of contemporary pedagogical and psychological research. Based on biological, social, and activity-based approaches, existing scientific views on the problem of giftedness are analyzed, and the advantages of the activity-based approach in preschool education practice are substantiated. The paper highlights the psychological characteristics of preschool age, the influence of individual psychological factors (interests, needs, motivation), the social environment (family, preschool educational institutions, peers), and the professional activities of educators on the development of giftedness.

Key words: preschool age, giftedness, talent, gifted children, activity-based approach, pedagogical and psychological factors, individual development, educational environment, educator activity, social environment.

Аннотация: В статье с научно-педагогических и психологических позиций анализируется феномен одарённости у детей дошкольного возраста, а также факторы, влияющие на её выявление и развитие. Рассматриваются содержательные различия между понятиями "одарённость" и "талант", их взаимосвязь и уровни развития в контексте педагогических и психологических исследований. На основе биологического, социального и деятельностного подходов проанализированы существующие научные взгляды на проблему одарённости, а также обоснованы преимущества деятельностного подхода в практике дошкольного образования. В статье раскрываются психологические особенности дошкольного возраста, влияние индивидуально-психологических факторов ребёнка (интересы, потребности, мотивация), социальной среды (семья, дошкольная образовательная организация, сверстники), а также профессиональной деятельности воспитателя на развитие одарённости.

Ключевые слова: дошкольный возраст, одарённость, талант, одарённые дети, деятельностный подход, педагогико-психологические факторы, индивидуальное развитие, образовательная среда, деятельность воспитателя, социальная среда.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024- yil 30- sentabrdagi "Iqtidorli yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-346-sonli¹ qarori iqtidorni aniqlash va rivojlantirish masalasining davlat miqyosida strategik ahamiyatga ega ekanini yaqqol namoyon etadi. Mazkur hujjatda yosh avlodning ilmiy-intellektual salohiyatini erta bosqichlardan qo'llab-quvvatlash, ularning bilishga bo'lgan ehtiyoji va qiziqishini rag'batlantirish, izlanish va yaratuvchanlik faoliyatiga keng jalb etish zarurligi alohida ta'kidlanadi^[1]. Bu jihatlar maktabgacha yosh davrining psixologik xususiyatlari, ya'ni bolada qiziqishning kuchliligi,

1 <https://www.lex.uz/uz/docs/-7145231>



bilishga ochiqlik, tez o'rganish va moslashuvchanlik kabi omillar bilan uzviy bog'liq bo'lib, aynan shu davrda iqtidor kurtaklarini aniqlash va rivojlantirish pedagogik-psixologik nuqtayi nazardan muhim hisoblanadi. Ta'lim tizimini modernizatsiyalash sharoitida shaxsning intellektual, ijodiy va ijtimoiy salohiyatini erta aniqlash hamda rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolalarda namoyon bo'ladigan iqtidor fenomenini to'g'ri talqin etish va unga ilmiy asoslangan pedagogik yondashuvni ishlab chiqish pedagogika va psixologiya fanlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois iqtidor tushunchasining mazmun-mohiyati, uning pedagogika va psixologiya fanlaridagi o'rni hamda vazifalarini aniqlash ushbu tadqiqotning muhim nazariy asoslaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixologiya fanida iqtidor tushunchasi, avvalo, shaxsning individual-psixologik xususiyatlari bilan bog'liq holda talqin etiladi. Rus psixologi B.M. Teplov iqtidorni qobiliyatlarning rivojlanganligi va o'zaro uyg'unlashuvi natijasida yuzaga keladigan individual sifat ^[13] sifatida baholab, u faqat faoliyat jarayonida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, iqtidor bilim va ko'nikmalarning yig'indisi emas, balki ularni tez va samarali egalashga imkon beruvchi psixik imkoniyatlar majmuasidir.

S.L. Rubinshteyn iqtidorni shaxs faoliyatining muvaffaqiyatliliigi bilan bevosita bog'liq hodisa ^[13] sifatida ko'rib, uni rivojlantiruvchi asosiy omil sifatida faoliyatni e'tirof etadi. Unga ko'ra, shaxsning psixik rivojlanishi ijtimoiy tajribani faol o'zlashtirish jarayonida amalga oshadi, demak, iqtidor ham tashqi ta'sirlar va ichki imkoniyatlar o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi.

G'arb psixologiyasida ham iqtidor tushunchasi keng qamrovli hodisa sifatida o'rganilgan. Jumladan, J. Gifford iqtidorni intellektual tuzilmaning ko'p o'lchovli modeli orqali izohlab, uni faqat akademik muvaffaqiyat bilan cheklash noto'g'ri ^[6] ekanligini ta'kidlagan. H. Gardner esa iqtidorni ko'p qirrali intellekt nazariyasi asosida musiqiy, muloqotga oid, fazoviy, jismoniy va boshqa yo'nalishlarda namoyon bo'lishi mumkinligini ^[5] ko'rsatadi.

Pedagogika fanida iqtidor tushunchasi psixologik talqindan farqli ravishda rivojlantiriladigan pedagogik hodisa sifatida qaraladi. Pedagogik yondashuvlarda iqtidor shaxsning ta'lim-tarbiya jarayonida shakllanadigan va izchil takomillashib boradigan sifati sifatida izohlanadi. Bu yerda asosiy e'tibor iqtidorni aniqlashdan ko'ra, uni rivojlantirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlarni yaratishga qaratiladi.

O'zbekistonlik olim M.G. Davletshin iqtidorni shaxsning faoliyatda yuqori natijalarga erishishini ta'minlovchi individual imkoniyatlar majmui sifatida baholab, uni maqsadli pedagogik ta'sir orqali rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda esa iqtidor maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin, bilish va ijodiy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan potensial imkoniyat sifatida talqin qilinmoqda ^[3]. Shu asosda aytish mumkinki, psixologiyada iqtidor asosan shaxsning individual-psixik xususiyati sifatida o'rganilsa, pedagogikada u maqsadli ta'lim-tarbiya jarayonida rivojlantiriladigan hodisa sifatida talqin etiladi. Bu esa iqtidorni rivojlantirishda faoliyatli yondashuvning ilmiy-pedagogik ahamiyatini yanada oshiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

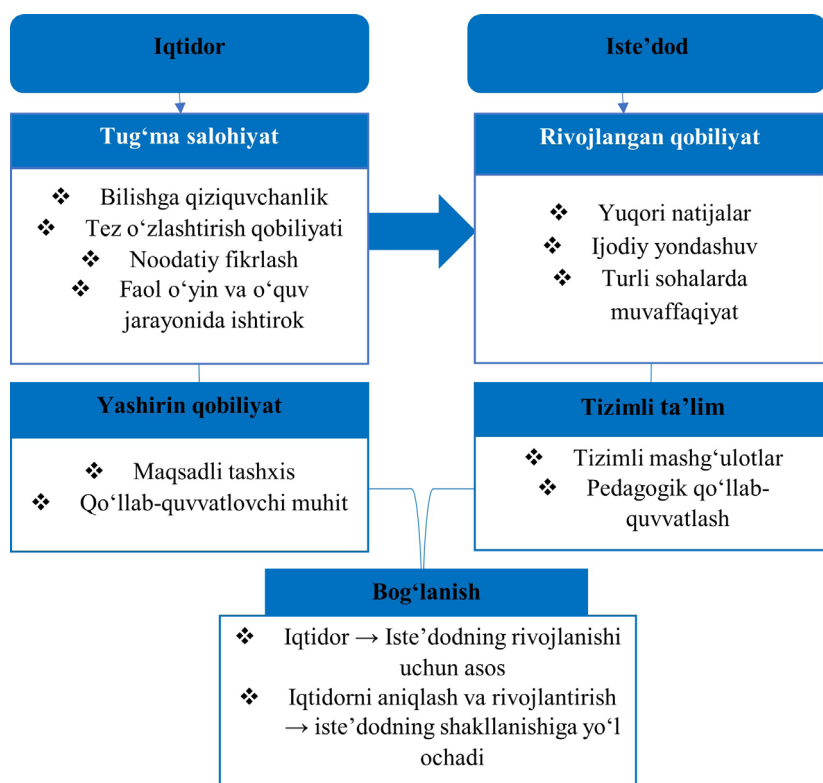
Iqtidor – bu psixikaning tizimli sifati bo'lib, u insonga bir yoki bir nechta sohada boshqalardan ustun holda yuksak natijalarga erishish imkonini beruvchi potensial yuqori qobiliyatlarni ifodalaydi. Iqtidor tug'ma mayllar, yuqori darajadagi motivatsiya, faoliyatdan qoniqish olish hamda uni takomillashtirishga intilishning uyg'un birikmasi bo'lib, u iste'dodni rivojlantirish imkoniyatini ta'minlaydi, biroq muvaffaqiyatning kafolati hisoblanmaydi. Vikipediya manbalarida iqtidor tushunchasi shunday izohlanadi: iqtidor – bu shaxsda potensial jihatdan yuqori intellekt ko'effitsiyenti (IQ) va yuksak qobiliyatlarning mavjudligidir; shuningdek, iqtidor muayyan faoliyat yoki bir nechta turdagi faoliyatda yuksak natijalarga erishish imkonini beruvchi tug'ma imkoniyatlar yoki tug'ma imkoniyatlar kombinatsiyasi sifatida talqin qilinadi, masalan, musiqiy iqtidor.

O'zbek tilining izohli lug'atida "iqtidor" tushunchasi kuch-quvvat, qudrat; qodirlik, qobiliyat; holat sifatida ta'riflanadi [8]. Pedagogika va psixologiya fanlarida bolalarning individual rivojlanishini tadqiq etishda iqtidor va iste'dod tushunchalari muhim ilmiy kategoriyalar sifatida qaraladi. Ushbu tushunchalar o'zaro bog'liq bo'lishiga qaramay, mazmuni va rivojlanish darajasiga ko'ra farqlanadi.

Zamonaviy ilmiy manbalarda iqtidor shaxsda mavjud bo'lgan tug'ma yoki erta shakllanuvchi, qobiliyatlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ichki salohiyat sifatida talqin etiladi. U bolaning bilishga bo'lgan qiziquvchanligi, tez o'zlashtirish qobiliyati, nostandart fikrlashi hamda faol o'yin va o'quv jarayonidagi ishtiroki orqali namoyon bo'ladi. Iqtidor insonga muayyan faoliyatda muvaffaqiyatni kafolatlamaydi, balki ushbu muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini yaratadi. Iste'dod esa tug'ma qobiliyat bo'lib, u mahorat va tajriba ortishi jarayonida yuzaga chiqadi. Iqtidor ko'p hollarda yashirin xarakterga ega bo'lib, uni aniqlash va rivojlantirish uchun maqsadli pedagogik tashxis, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti hamda individual yondashuv talab etiladi.



Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bola iqtidorining rivojlanishi tabiiy rivojlanish omillari bilan bir qatorda ijtimoiy muhit, ta'lim mazmuni va pedagogik ta'sir samaradorligiga bevosita bog'liq bo'ladi. Iste'dod iqtidor asosida shakllanib, muayyan faoliyat turida yuqori darajadagi natijalarga erishish orqali namoyon bo'ladigan rivojlangan qobiliyat sifatida izohlanadi. U bolaning intellektual, ijodiy, badiiy, jismoniy yoki ijtimoiy sohalaridagi muvaffaqiyatlari, original yondashuvi hamda barqaror qiziqishlari orqali ifodalanadi. Iste'dodning shakllanishi uzluksiz ta'lim, tizimli mashg'ulotlar va pedagogik qo'llab-quvvatlash jarayoni bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, iqtidor iste'dodning shakllanishi uchun zarur bo'lgan potensial asosni tashkil etsa, iste'dod ushbu salohiyatning maqsadli rivojlantirilishi natijasida yuzaga keladigan yuqori darajadagi qobiliyat sifatida qaraladi. Demak, bolalar iste'dodini rivojlantirishda, avvalo, ularning iqtidorini o'z vaqtida aniqlash, qo'llab-quvvatlash hamda individual rivojlanish trayektoriyasini belgilash muhim ahamiyat kasb etadi.



1-rasm: Iqtidor va iste'dod tushunchalarining o'zaro bog'liqligi hamda rivojlanish bosqichlari.

Iqtidor turlari sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tish mumkin:

1. **Umumiy (intellektual) iqtidor** – bolaning aqliy rivojlanish darajasi tengdoshlariga nisbatan yuqori bo'lishi bilan tavsiflanadi. Masalan, 5–6 yoshli bola ertakni bir marta eshitib, mazmunini to'liq qayta hikoya qiladi, sabab va oqibat bog'lanishlarini tushuntirib bera oladi, mantiqiy savollarga tez va aniq javob qaytaradi.
2. **Maxsus (akademik) iqtidor** – bolaning muayyan bilim sohasiga bo'lgan qobiliyatining yaqqol namoyon bo'lishidir. Masalan, bola sanashni 100 gacha bemalol bajaradi, oddiy qo'shish-ayirish amallarini mustaqil amalga oshiradi yoki yangi so'zlarni tez o'zlashtirib, chet tilidagi so'z va iboralarni to'g'ri talaffuz qiladi.
3. **Ijodiy iqtidor** – bolaning noodatiy fikrlashi, yangicha g'oyalar ilgari surishi va mustaqil yechim topa olishi bilan namoyon bo'ladi. Masalan, bola qurilish kublaridan tarbiyachi ko'rsatmasisiz o'ziga xos inshootlar yasaydi, oddiy buyumlardan yangi o'yinlar o'ylab topadi yoki ertakka noodatiy yakun taklif qiladi.
4. **Badiiy iqtidor** – san'at faoliyatiga bo'lgan kuchli qiziqish va estetik did bilan bog'liq qobiliyatdir. Masalan, bola musiqani eshitib ohangni tez yodlab oladi, kuyni to'g'ri takrorlaydi, rasm chizishda ranglarni uyg'un tanlaydi va tasvir orqali o'z his-tuyg'ularini ifodalay oladi.
5. **Psixomotor iqtidor** – harakat faoliyatining yuqori darajada rivojlanganligi bilan ifodalanadi. Masalan, bola raqs mashqlarini tez o'zlashtiradi, murakkab harakatlarni muvofiqlashtira oladi, sport o'yinlarida chaqqonlik va epchillikni namoyon etadi.

Pedagogika va psixologiya fanlarida iqtidor muammosi ko'p yillardan buyon ilmiy tadqiqot obyekti sifatida o'rganilib kelinmoqda. Mazkur muammoning mohiyatini anglashda turli nazariy yondashuvlar shakllangan



bo'lib, ular orasida biologik, ijtimoiy va faoliyatli yondashuvlar alohida ilmiy ahamiyatga ega. Biologik yondashuv iqtidorni asosan irsiy omillar bilan bog'liq holda izohlaydi.

Ushbu yondashuv vakillari (F. Galton, K. Byuler, A. Bine va boshqalar) iqtidorni tug'ma nerv-psixik xususiyatlar, miyaning funksional imkoniyatlari hamda genetik meros bilan izohlashadi. Ularning fikriga ko'ra, bola tug'ilgan paytdanoq ma'lum qobiliyatlar potensialiga ega bo'ladi va bu salohiyat rivojlanish uchun biologik asos vazifasini bajaradi. Biroq mazkur yondashuv iqtidor rivojida ta'lim-tarbiya va ijtimoiy muhitning rolini yetarlicha ochib bera olmagan sababli zamonaviy ilmiy qarashlarda cheklangan deb baholanadi. Ijtimoiy yondashuv iqtidorning shakllanishi va rivojlanishini asosan ijtimoiy muhit, ta'lim-tarbiya hamda madaniy omillar bilan bog'liq holda talqin etadi. Ushbu yondashuvda bolaning oilasi, maktabgacha ta'lim tashkiloti, pedagogik ta'sirlar va ijtimoiy munosabatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega deb hisoblanadi.

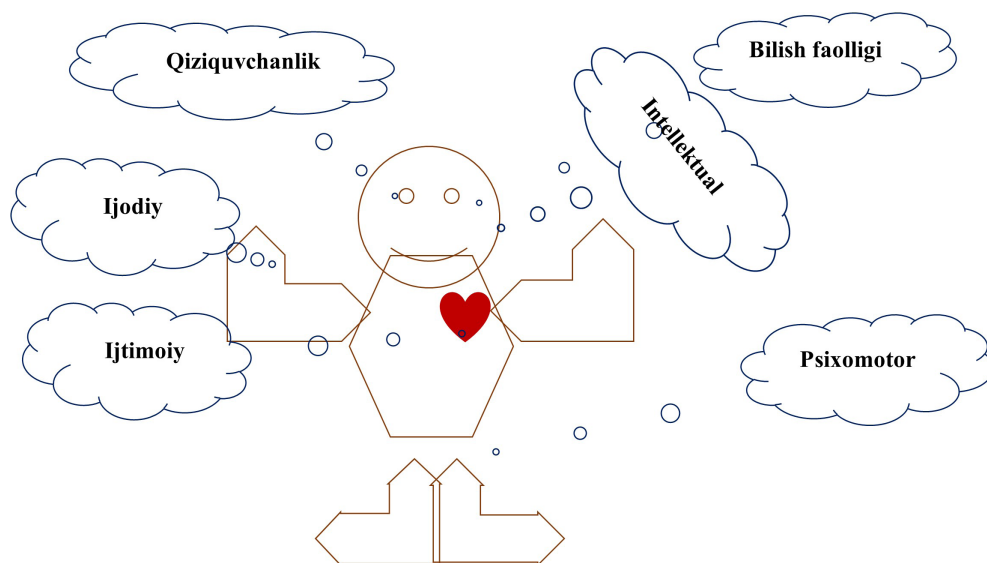
L. S. Vygotskiy, A. V. Zaporozets, D. B. Elkonin kabi olimlar iqtidor rivojini bolaning ijtimoiy tajribani egallashi va kattalar bilan hamkorlikdagi faoliyati orqali tushuntiradilar. Faoliyatli yondashuv iqtidorni bolaning faoliyati jarayonida shakllanuvchi va rivojlanuvchi psixologik tuzilma sifatida talqin etadi.

Ushbu yondashuv A. N. Leontev, S. L. Rubinshteyn, P. Ya. Galperin ilmiy qarashlariga asoslanadi. Unga ko'ra, iqtidor tayyor holatda namoyon bo'lmaydi, balki turli faoliyat turlari – o'yin, muloqot, ijodiy va bilish faoliyati jarayonida rivojlanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida yetakchi faoliyat turi hisoblangan o'yin faoliyati bolaning iqtidorini yuzaga chiqarish va rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Faoliyatli yondashuvning ustun jihati shundaki, u bolani passiv bilim oluvchi emas, balki faol subyekt sifatida qaraydi. Maktabgacha yoshda yetakchi faoliyat turi bo'lgan o'yin jarayonida bolaning qiziqishi, tashabbuskorligi, muammoni mustaqil hal qilish qobiliyati va ijodiy fikrlashi rivojlanadi. Aynan shu jarayonda iqtidorning dastlabki belgilari tabiiy va erkin namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, faoliyatli yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari bilan uzviy bog'liq bo'lib, har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olishga xizmat qiladi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda ushbu yondashuvlar bir-birini inkor etmasdan, balki integrativ yondashuv asosida talqin qilinmoqda. Ya'ni iqtidor tug'ma salohiyat va ijtimoiy-pedagogik sharoitlarning o'zaro ta'siri natijasida faoliyat jarayonida rivojlanadigan murakkab psixologik hodisa sifatida qaraladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtidorliligi qobiliyatlarni rivojlantirishga bo'lgan yuqori salohiyat bo'lib, u yorqin qiziquvchanlik, bilishga intilish, nostandart fikrlash hamda o'yin va ta'lim jarayonidagi faollikda namoyon bo'ladi. Biroq iqtidorlilik ko'p hollarda yashirin bo'ladi va maxsus qo'llab-quvvatlashni talab etadi. U intellektual, ijodiy, badiiy yoki boshqa shakllarda namoyon bo'lishi mumkin bo'lib, tabiat va muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sirga bog'liq holda rivojlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtidori turli sohalarda namoyon bo'ladi: ijodiy (rasm chizish, musiqa, teatr), intellektual (mantiqiy fikrlash, nutq, hisoblash), jismoniy (harakat muvofiqligi, sport), ijtimoiy (yetakchilik, hamdardlik, muloqot) va texnik (konstruktorlar, mexanizmlar) ^[14]. Ushbu jihatlarni bolaning o'yini, erkin ijodiy faoliyati va qiziqishlarini tizimli kuzatish orqali aniqlash mumkin. Shu bilan birga, tajriba o'tkazish uchun qulay sharoit yaratish, iqtidorlarni bosimsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitda rivojlantirish muhim bo'lib, bolalik quvonchi hamda umumiy ko'nikmalar ahamiyatini unutmaslik lozim. Maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtidor namoyon bo'lishining asosiy ko'rinishlariga quyidagilar kiradi.



2-rasm: Bolaning rivojlanish sohalari va iqtidor tarkibiy komponentlari

1. **Intellektual:** Axborotni tez o'zlashtirish va tahlil qilish, bilimdonlik, murakkab masalalarni yechish qobiliyati, kuchli xotira.
2. **Ijodiy:** Tafakkurning o'ziga xosligi, noodatiy g'oyalar, muammolarni hal etishda kreativ yondashuv.
3. **Qiziquvchanlik:** Bilimlarni faol izlash, ko'plab savollar berish, tajriba o'tkazishga intilish.
4. **Bilish faolligi:** Atrof-muhitga chuqur qiziqish, o'zini-o'zi rivojlantirishga intilish.
5. **Psixomotor:** Harakat faolligining yuqoriligi, muvofiqlashtirish (koordinatsiya), sport yutuqlariga intilish.
6. **Ijtimoiy:** Ijtimoiy vaziyatlarni tushunish, hamdardlik (empatiya) ko'rsatish qobiliyati.

Maktabgacha yoshdagi bolalar iqtidorining rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u har doim ham bir maromda kechavermaydi. Ilmiy tadqiqotlarda iqtidorli bolalar rivojlanishining muhim xususiyatlaridan biri sifatida notekis (disgarmonik) rivojlanish holati qayd etiladi. Bunda bolaning bir sohadagi yuqori darajadagi qobiliyati boshqa bir sohadagi rivojlanishning nisbatan sustligi bilan birga namoyon bo'lishi mumkin. Masalan, bola intellektual jihatdan tengdoshlaridan ancha ilgari ketgan bo'lsa-da, ijtimoiy moslashuv yoki hissiy-o'zini boshqarish ko'nikmalarida qiyinchiliklarga duch kelishi ehtimoli mavjud. Ushbu holat iqtidorli bolalar bilan ishlashda kompleks va muvozanatli yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Iqtidorning yana bir muhim jihati uning yashirin xarakterga ega bo'lishidir. Maktabgacha yosh davrida bolaning iqtidorligi har doim ham aniq natijalar yoki yuqori ko'rsatkichlar orqali namoyon bo'lavermaydi. Ko'pincha u bolaning savollarga boyligi, kuzatuvchanligi, o'yin jarayonidagi noodatiy yechimlari yoki mustaqil fikrlashga intilishi orqali bilvosita ifodalanadi. Iqtidorning ochilishi ko'p jihatdan ta'lim muhitining qanday tashkil etilganiga, pedagogik rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash darajasiga bog'liq bo'ladi. Noqulay yoki cheklangan muhit sharoitida bolaning yuqori salohiyati uzoq vaqt davomida namoyon bo'lmay qolishi mumkin. Shuningdek, iqtidorli bolalarga xos bo'lgan xususiyatlardan biri zerikishga moyillikdir. Ular bir xil, takroriy va intellektual jihatdan sust faoliyatlardan tez charchaydi, diqqatini uzoq vaqt saqlab tutolmasligi yoki beqarorlikni namoyon etishi mumkin. Bu holat ko'pincha noto'g'ri talqin qilinib, intizomsizlik yoki tarbiyaviy muammo sifatida baholanadi. Aslida esa, bu bolaning yuqori kognitiv ehtiyojlari yetarli darajada qondirilmayotganidan dalolat beradi. Shu sababli, iqtidorli bolalar bilan ishlashda ularning bilishga bo'lgan ehtiyojini hisobga olgan holda mazmunan boy, variativ va rivojlantiruvchi faoliyat turlarini tashkil etish muhim hisoblanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar iqtidorining namoyon bo'lishi va rivojlanishida ota-onalar va pedagoglarning roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Avvalo, ular tomonidan ijodiy va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish zarur. Bunday muhit bolaning erkin fikrlashi, savollar berishi, tajriba o'tkazishi va mustaqil faoliyat yuritishiga imkon beradi. Rivojlantiruvchi o'yinlar, muammoli vaziyatlar, ijodiy topshiriqlar va erkin tanlovga asoslangan mashg'ulotlar iqtidorning ochilishiga xizmat qiladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi-ning 2025-yil 8-iyuldagi "Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining kasbiy standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 423-sonli² Qarorida pedagog shaxsiga qo'yiladigan kasbiy talablar, uning bilim, ko'nikma va malakalari bolaning individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish, qiziqish va ehtiyojlarini aniqlash hamda qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgani bilan ahamiyatlidir. Xususan, rivojlantiruvchi ta'lim muhitini tashkil etish, bolalarning qobiliyatlarini kuzatish va monitoring qilish, interfaol va innovatsion metodlarni qo'llash kabi kompetensiyalar pedagogning iqtidorni erta aniqlash va rivojlantirishdagi yetakchi rolini belgilab beradi. Kasbiy standartda bolaning psixologik xavfsizligi, mustaqilligi, ijodkorligi va izlanish faoliyatini rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratilishi maktabgacha yosh davrining psixologik sezgirligi va rivojlanish sur'atlari bilan uzviy bog'liqdir ^[2].

Iqtidorli bolalar bilan ishlashda bolaning shaxsini shartsiz qabul qilish va hurmat qilish muhim pedagogik tamoyil hisoblanadi. Bolaning qobiliyatlarini faqat yutuqlar yoki natijalar orqali baholash emas, balki uning individualligini, qiziqishlari va ehtiyojlarini tan olish talab etiladi. Haddan tashqari talabchanlik, bosim yoki yuqori kutilmalar bolaning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, iqtidor rivojlanishini sekinlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, ota-onalar va pedagoglar tomonidan psixologik erkinlik va tanlash imkoniyatini ta'minlash iqtidor rivojining muhim sharti hisoblanadi. Bola o'ziga qiziqarli faoliyatni tanlash, mustaqil qaror qabul qilish va xatolarga yo'l qo'yish huquqiga ega bo'lishi lozim. Aynan shu jarayonda u o'z imkoniyatlarini sinab ko'radi va ichki salohiyatini to'liq namoyon eta boshlaydi. Iqtidorli bolalarni tarbiyalashda nafaqat intellektual, balki hissiy-ijtimoiy rivojlanishga ham alohida e'tibor qaratish zarur. Empatiya, hamdardlik, hamkorlik, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish bolaning barkamol shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlaydi. Bu jihatlar iqtidorning ijtimoiy jihatdan foydali va barqaror namoyon bo'lishiga xizmat qiladi.

Maktabgacha yosh davri bolaning psixik rivojlanishida eng sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ladigan bosqichlardan biridir. Bu davrda kognitiv (bilish), emotsional, nutqiy va ijtimoiy jarayonlar jadal rivojlanadi. Ya'ni, tafakkur konkret-obrazli shaklga o'tadi, xotira, diqqat, tasavvur kabi psixik jarayonlar mustahkamlanadi hamda

2 <https://lex.uz/uz/docs/-7618066>



so'z boyligi ortadi. Shuningdek, bola atrofdagilar bilan muloqot qilish, his-tuyg'ularini boshqarish va ijtimoiy munosabatlar o'rnatish ko'nikmalarini egallaydi. Bu davrda bolaning hissiy barqarorligi, mustaqilligi va o'ziga ishonchi oshadi, u o'z fikrlarini aniq ifodalashni boshlaydi. Psixik rivojlanish jarayoni bolaning keyingi ta'lim va ijtimoiy moslashuvi uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Iqtidorli bolalar o'rtacha rivojlanadigan tengdoshlariga nisbatan ba'zan juda erta va jadal rivojlanish belgilarini namoyon etadilar.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqtidorli bolalar ko'pincha nutq, xotira, e'tibor almashinuvi hamda murakkab muammolarni hal etish qobiliyatlari bo'yicha tengdoshlardan farq qiladi. Iqtidorning erta belgilariga quyidagilarni misol sifatida ko'rsatib o'tish mumkin: nutq va xotira jadalligi, keng qiziqish va mustaqil o'rganishga intilish, kognitiv jarayonlarning ilg'orligi. Shuni ta'kidlash lozimki, maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtidor notekis rivojlanishi va yashirin xarakterga ega bo'lishi mumkin. Bu esa pedagoglar va ota-onalardan bolaning individual xususiyatlarini diqqat bilan kuzatish, uning qiziqishlarini rag'batlantirish va shaxsga mos faoliyat turlarini tashkil etishni talab qiladi. Natijada, iqtidorli bolalarni tarbiyalashda kompleks, individual va faoliyatga yo'naltirilgan intellektual yondashuvlar samarali bo'ladi.

XULOSA

Umuman olganda, iqtidor maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida asosiy intellektual va psixologik kategoriyalardan biri sifatida qaraladi, uning aniqlanishi va rivojlanishi esa shaxsning intellektual, ijodiy, ijtimoiy va hissiy salohiyatini to'liq ochish uchun muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi "Iqtidorli yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-346-sonli Qarori. <https://www.lex.uz/uz/docs/-7145231>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 8-iyuldagi "Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining kasbiy standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 423-sonli Qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-7618066>
3. Davletshin M.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
4. Deci E., Ryan R. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – New York: Plenum, 2000.
5. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1999.
6. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967.
7. Maslow A. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1970.
8. O'zbek tilining izohli lug'ati. I harfi / 10 jildli. Beshinchi jild. A. Madvaliyev tahriri ostida. Tahrir hay'ati: E. Begmatov va b. – T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2008. – 265 b.
9. Абдуллина Г.А. Maktabgacha ta'lim pedagogikasida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2018.
10. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002.
11. Выготский Л.С. Мышление и речь. – Москва: Лабиринт, 1999.
12. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2002.
13. Теплов Б.М. Способности и одарённость. – Москва: Педагогика, 1985.
14. <https://leoni.land/articles/kak-opredelit-i-razvit-sposobnosti-i-talanty-rebenka>

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.